

Tá Føroyar bastu koronu

Eingin helt, at tað bar til at beina fyri korona, men føroyska strategiin ímóti sjúkuni í vár eydnaðist so væl, at smittan hvarv heilt úr samfelagnum. Framferðarhátturin er tó neyvan tann rætta í framtíðini, heldur Shahin Gaini, granskari og serlækni í infektiónsmedisin.

Eftir Dagmar Joensen-Næs

Føroyar vóru millum harðast raktu lond í heiminum, tá fyrsta koronualdan skolaði inn yvir landið í vár. Nakrir fáir tilburðir spjaddu seg við skjótari ferð til 187 fól.

Við at stingja stórar partar av samfelagnum niður og testa fólki í hópatali, eydnaðist skjótt at fáa alduna at leggja seg, og tá ein tíð var liðin, hvarv korona heilt úr samfelagnum.

- Eg væntaði ongantíð, at smittan fór at hvørva heilt, og tað var heldur ikki endamálið við strategiini. Endamálið var at forða fyri, at trýstið á heilsuverkið gjørdist ov stórt. Men strategiin virkaði so væl, at smittan fór heilt burtur.

- Frá at vera millum harðast raktu lond í mun til fólkatálið, gjørdust vit eitt av heilt fáum londum í heiminum, ið megnaði at fáa sjúkuna heilt burtur, sigur Shahin Gaini, ið er granskari og serlækni í infektiónsmedisin.

GINGU EGNA LEIÐ

Teyr nógvu testirnir og smittusporingin hava givið Shahin Gaini og øðrum granskarum hópin av tilfari at arbeiða við. Fleiri granskningarverkætlanir um koronu hava verið og eru enn í gongd í Føroyum. Shahin Gaini hevur ábyrgd av fleiri teirra.

Hann hevur millum annað saman við øðrum greinað og lýst, hvussu Føroyar megnaðu at berja niður koronusmittuna í vár.

- Vit valdu ein aðra strategi enn Danmark, sum gavst at testa fólki í stórum tali og royna at spora smittuna. Okkara strategi við at finna tey smittaðu og seta tey og teirra nærsambond í sóttarhald vísti seg at rigga avbera væl.

- Vit høvdu heimsmet í mun til fólkatálið í koronatestum og eftir stuttari tíð gjørdust vit eitt tað fyrsta landið í heiminum, sum bastu korona.

- Vit høvdu góðar 100 dagar uttan korona í Føroyum, og so leingi hevur einki annað land klárað at verið koronafrítt, sigur Shahin Gaini.

Tað hevur vakt ans í øðrum londum, at Føroyar megnaðu at sleppa heilt av við koronusmittuna.

- Vit hava onkrar fyrimunir í Føroyum, tí vit hava sjómørk og eitt sosialt eftirlit, sum ger, at fólki ikki

bróta sóttarhaldið. Vit vóru eisini heppin, at vit høvdu útgerð tóka at gera nógvar testir. Men vit valdu eisini ta røttu strategiina, sigur Shahin Gaini.

Tá smittan aftur fór at gera um seg eftir ólavsøku, eydnaðist tað enn einaferð at vísa henni dura-fjórðingin.

- Í juli-august megnaðu vit aftur at fáa smittuna burtur við at testa fólki í hópatali og smittuspora. Vit hava sostatt prógvað ikki bara eina, men tvær ferðir, at tað ber til at steðga koronasmittuni, sigur Shahin Gaini.

FÝRA SMITTAÐU HUNDRAÐ

Fleiri forvitnislig granskningarúrslit eru komin burtur úr teimum nógvu dátunum, ið granskararnir hava fingið at arbeiða við.

- Vit hava eitt ógvuliga neyvt yvirblik yvir smittuketurnar í Føroyum. Vit kunnu síggja nágreiniliga, hvussu sjúkan er komin til landið, og hvussu hon hevur spjatt seg.

- Vit kunnu millum annað vísa á, hvussu vandamiklir sonevndir stór-spjadarar kunnu vera. Í Føroyum hava vit havt fýra fólki, sum hava smittað meira enn hundrað onnur. Og vit hava eisini havt nakrar hendingar, har nógv fólki hava verið savnað og eru blivin smittað.

Nógv fólki hava sitið í sóttarhaldi, tí tey hava verið smittað ella hava havt tætt samband við ein, sum er smittaður. Tey hava verið undir neyvum eftirliti av heilsumyndugleikum.

- Einki annað land hevur havt tilíkt eftirlit við teimum, sum hava sitið í sóttarhaldi. Vit ringdu fleiri ferðir til øll og spurdu, hvørji sjúkutekin tey høvdu. Tað gav okkum vitan um sjúkutekin hjá fólki við mildari koronu, sum eingin annar hevur, sigur Shahin Gaini.

Eingin doyði ella gjørdist álvarsliga sjúkur í Føroyum undir fyrstu koronabylgjuni.

- Tann fyrsta koronualdan í Føroyum var øðrvísi enn í flestu londum í Europa. Tey allarflestu, ið vórðu smittað, vóru ung, sum ikki gjørdust álvarsliga sjúk. Tað eydnaðist at halda sjúkuni burtur frá ellisheimunum, sum var høvuðsorsøkin til, at vit sluppu so væl frá tí, sigur Shahin Gaini.

Føroyskir granskarar eru væl fyri at granska COVID-19, tí vit hava so nógvar dátur frá testum og smittusporing, sigur Shahin Gaini, granskari og serlækni í infektiónsmedisin.

MUGU LIVA VIÐ VANDANUM

Hóast Føroyar hava prógvað, at tað ber til at sleppa av við koronu, so er Shahin Gaini ikki vísur í, at hendan strategiin er tann rætta í longdini.

- Eg haldi, tað er tað rætta, vit hava gjørt, men so leingi vit velja at ferðast og hava samband við umheimin, er ógvuliga trupult at ímynda sær, at vit ikki fáa trupulleikar av koronu. Tað verður ógvuliga tungt at halda fram at steðga smittuni við at testa so nógv, sum vit gjørdur í vár og aftur í august.

- Vit vóna, at vit skjótt fáa eina góða vaksinu, so vit kunnu liva sum vant aftur. Men tað er als ikki vist, at hon kemur í bræði, og vit kunnu ikki halda samfelagið afturlatið í nógv ár. Persónliga haldi eg, at vit mugu leggja størri dent á at verja tey, sum ikki tola at fáa sjúkuna, og annars læra at liva við henni. Tað má so verða upp til hvønn einstakan at gera av, um hann ella hon vil taka tann vanda á seg, sum tað til dømis kann vera at fara á ein festival, sigur Shahin Gaini.

Tað er tó ógvuliga umráðandi, at hildið verður fram at granska nýggja koronuvirusið.

- Vit vita ikki nóg nóg um sjúkuna enn, og tað er ógvuliga um-

ráðandi at halda fram at granska okkara dátur, so vit fáa meiri vitan um, hvussu vandamikil sjúkan er.

- Ágóðin við tiltøkum móti koronu má vigast upp ímóti teimum vansom, sum tiltøkini hava við sær. Fólki kunnu gerast sosialt ella sálarliga illa fyri av at vera avbyrgd leingi, og tað kann vera ein ov høgur prísur at rinda fyri at sleppa undan koronu.

- Hinvegin kenna vit ikki langtíðar árinini av sjúkuni enn. Hon verður ikki hildin at vera vandamikil fyri børn og ung, men um tað kortini vísir seg, at fleiri ung til dømis skulu hava lungnatransplantatión um tíggju ár, so er tað kanska betri ikki at skipa fyri stórum tiltøkum í nøkur ár, sigur Shahin Gaini.

ÓVISSA UM VAKSINU

Heimurin bíðar í ótolni eftir eini vaksinu, ið kann beina fyri Covid-19, men Shahin Gaini ávarar ímóti, at ein vaksina verður trýst ígjøgnum.

- Tær vaksiner, ið verða royndar í lötuni, eru dna-vaksiner. Tað er heilt nýggj tøkni, sum verður brúkt, og tað er sera umráðandi, at virknadur og serliga hjáárin av vaksunini verða kannað ógvuliga væl.

- Um ein vaksina verður skundað ígjøgnum, er vandi fyri, at keðilig hjáárin fara at vísa seg seinni, og so kann tað henda, at fólki fara at ræðast vaksununa og ikki vilja hava hana, sigur hann.

Hann heldur tað vera ivasamt í, um tað fer at bera til at finna eina vaksinu, ið verjir leingi móti sjúkuni.

- Koronuvirus eru ikki eitt nýtt fyribrigdi, heldur ikki á okkara leiðum. Fleiri sløg av koronuvirusi eru til, sum bert geva vanligt krím. Tey, sum verða smittað við hesum virusum, verða ikki vard móti at verða smittað aftur í longri tíð. Um immunverjan ikki megnar at geva okkum langtíðar immunitet, er ikki sannlíkt, at ein vaksina fer at gera tað heldur, sigur Shahin Gaini.

Shahin Gaini ivast eisini í, um tað er rætt at vaksina børn og ung.

- Um vit skulu vaksina fólki, sum eru spillfrísk, móti eini sjúku, sum tey væl tola, so má tað vera ein ógvuliga trygg og góð vaksina. Vísir tað seg seinni, at tey fáa skaða av vaksununi, er tað ógvuliga óheppið. Tí er kanska best, at vit bara vaksina tey eldru, sum hava meiri at vinna, tí tey tola ikki eins væl at fáa sjúkuna, sigur hann.